

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**EFFECTIVE WAYS OF ORGANIZING
LEARNER CENTERED CLASSES
IN ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM**

Xalqaro miqyosdagi ilmiy-amaliy anjuman

MATERIALLARI TO'PLAMI

23 APREL , 2024

« Effective ways of organizing Learner Centered Classes in English language classroom» xalqaro ilmiy-amaliy anjumani materiallari.

Buxoro – 2024 - 359-bet

Buxoro davlat universiteti rektori O.X.Xamidovning 2024 yil 9 mart 146-U-sonli buyrug‘i asosida 2024 yil 23-aprel kuni “Effective ways of organizing Learner Centered Classes in English language classroom” mavzusidagi xalqaro miqyosdagi ilmiy-amaliy anjumani bo‘lib o‘tadi.

Mas'ul muharrir:

Mirzaev Ibodullo Kamolovich – filologiya fanlari doktori, professor

Tahrir hay'ati:

N.B. Ataboyev, D.I. Xodjaeva, F.M.Xajieva, G.P. Nazarova,
M.B.Axmedova, O.X.Ganieva, A.A. Fayzieva, S.B. Xamdamova,
G.I. Xamraeva, N.S. Zokirova, L.X.Xaydarova,

Taqrizchilar:

Rasulov Zubaydullo Izomovich – filologiya fanlari doktori, dosent
Qosimova Nafisa Farxodovna - filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori,
dosent

Maqolalarni to'plovchi va nashrga tayyorlovchi Ingliz adabiyotshunosligi va tarjimashunoslik kafedrasida o'qituvchilari L.X.Xaydarova va N.S. Zokirova

Ushbu to'plamda jamlangan maqolalar qiyosiy tilshunoslik, tarjimashunoslik va madaniyatlararo muloqot masalalari, qiyosiy adabiyotshunoslik va adabiy oqimlar rivoji masalalari, xorijiy tillarni o'qitishning zamonaviy yondashuvlari va istiqbollari, O'zbekistonda tarjima maktabi yaratish va uni rivojlantirishda innovatsion g'oya va texnologiyalarni qo'llash masalalari doirasida mutaxassislarning tajriba va fikr almashinuvini ta'minlashga xizmat qiladi.

processes of borrowing terms are due to the need of society and language to nominate new tourism concepts, the tendency towards language economy and the desire to universalize the terminology of international tourism. At the same time, the existence and functioning of many variants of borrowed terms is undoubtedly evidence of the dynamics of the development of international tourism terminology.

REFERENCES:

1. *Заварзина Г. А. Русская лексика государственного управления: история формирования и современные процессы развития: дис. докт. филол. наук / Г.А. Заварзина. – Воронеж, 2015. – 376 с.*
2. *Маринова Е.В. Иноязычные слова в русской речи конца XX - начала XXI в.: проблемы освоения и функционирования / Е. В. Маринова. - Москва: Изд-во ЭЛПИС, 2008. – 495 с.*
3. *Виноградова Л.В. Русская терминология туризма: структурная характеристика/ Л.В. Виноградова // Вестник Новгородского государственного университета. - Сер. История. Филология. - 2009. - № 52. - С. 27-30.*
4. *Beaver A. Dictionary of Travel and Tourism [Electronic resource] / A. Beaver. - Access mode: <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acr>.*
5. *Ganieva O. K. H., Aminova N. B. FAMILY RELATIONSHIPS IN JOHN STEINBECK'S NOVEL "EAST OF EDEN" //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 5 Part 4. – С. 247-249.*

O‘ZBEK VA INGLIZ TILSHUNOSLIGIDA PRETSEDENT NOMLARGA BO‘LGAN MADANIY TA‘SIRLAR

Safarova Zilola Tolibovna

Phd, Associated Professor of the Bukhara State University

Kuldosheva Shohinabonu Otabekovna

Master's Student 2nd course, Bukhara State University

Annotatsiya: Tillar jamiyat madaniyati, tarixi va an'alarining aksidir. Har bir tilning o'ziga xos xususiyatlari va qoidalari bor va ularni o'rganish jamiyatni yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Tillarning ana shunday xususiyatlaridan biri pretsedent otlarning ishlatilishidir. Pretsedent otlar matnda, nutqda yoki suhbatda ilgari ishlatilgan va yana murojaat qilingan otlardir. Ular tilning tuzilishi va ishlatilishini tushunishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqola ingliz va o'zbek tillaridagi pretsedent otlar, ularning qo'llanilishi va ahamiyatini o'rganishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Tilshunoslik, Pretsedent otlar, Ingliz tili, O'zbek tili, Sintaksis, Semantika, Diskurs tahlili, Kognitiv ishlov berish, Olmoshlar, Ot so'z birikmalari, Uyushma, Muloqot, Oldindan, Olmosh integratsiyasi, Qiyosiy tahlil.

Kirish: Pretsedent otlarning tildagi ta'rifi va ahamiyati. Pretsedent otlar, tilshunoslik nuqtai nazaridan, muayyan hodisalar, belgilar yoki tushunchalar bilan bog'liqligi tufayli madaniy, tarixiy yoki adabiy ahamiyatga ega bo'lgan otlarni anglatadi. Ushbu otlar ko'pincha jamiyatda umumiy tushuncha yoki mos yozuvlar nuqtasini keltirib chiqaradi va tildan foydalanishga ma'no qatlamlarini qo'shadi.

Ismlar shunchaki yorliqlar emas ular jamiyatning qadriyatlarini, an'analari va jamoaviy o'ziga xosligini aks ettiruvchi madaniy artefaktlardir. Madaniyatning nom berish amaliyotiga ta'siri, ayniqsa, shaxs ismlari, joy nomlari va boshqa muhim unvonlarni o'z ichiga olgan pretsedent nomlarda yaqqol namoyon bo'ladi.¹⁰ Ushbu maqolada biz o'zbek va ingliz tilshunosligi o'rtasidagi qiyosiy tahlilga e'tibor qaratib, madaniyat va pretsedent nomlar o'rtasidagi murakkab munosabatni ko'rib chiqamiz. Madaniy omillar ushbu ikki xil lingvistik landshaftdagi nomlanish qoidalarini qanday shakllantirishini o'rganib, biz o'zlikni

¹⁰ Ruzikulovna, A. D. (2020). Linguocultural and linguopoetic study of the precedent names in Uzbek language. ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies, 9(9), 45-54.

shakllantirish va lingvistik tasvirning murakkabliklari haqida qimmatli tushunchalarga ega bo'lamiz.

O'zbek va ingliz madaniyatida nom qo'yish qoidalari tarixiy, ijtimoiy va lingvistik kontekstlarda chuqur ildiz otgan. O'zbek madaniyatida ismlar ko'pincha oilaviy ahamiyatga ega bo'lib, shaxslar ajdodlar yoki hurmatli shaxslar nomi bilan atalgan.¹¹ Bundan tashqari, diniy e'tiqod va madaniy urf-odatlarini aks ettiruvchi o'zbek shaxs ismlarida islomiy ta'sirlar yaqqol namoyon bo'ladi. Aksincha, inglizcha nomlash konventsionalari tarixiy voqealar, diniy mansubliklar va ijtimoiy tendentsiyalar ta'sirida ko'proq rang-barangdir. Masalan, familiyalar ko'pincha ajdodlar kasbini yoki geografik kelib chiqishini bildiradi va ingliz nomlash amaliyotining ko'p qirrali xususiyatini ta'kidlaydi.

Pretsedent nomlar ham o'zbek, ham ingliz jamiyatlarida muhim ijtimoiy-madaniy ahamiyatga ega. O'zbek madaniyatida ismlar o'ziga xoslik va nasl-nasab belgisi sifatida qaraladi, ijtimoiy rishtalar va qarindoshlik rishtalarini mustahkamlaydi. Shaharlar, daryolar va tog'lar kabi joy nomlari tarixiy rivoyatlar va geografik ahamiyatga ega bo'lib, odamlarda tegishlilik hissi va madaniy merosni shakllantiradi. Xuddi shunday, ingliz tilida so'zlashuvchi jamiyatlarda pretsedent nomlar tarixiy voqealar, mustamlakachilik merosi va ijtimoiy qadriyatlarni aks ettiruvchi madaniy belgi bo'lib xizmat qiladi. Pretsedent nomlarning ahamiyati tarixiy yodgorliklarni asrab-avaylash va nom berish amaliyoti orqali taniqli shaxslarni xotirlashda yaqqol namoyon bo'ladi.

Pretsedent nomlarning shakllanishi va rivojlanishiga tarixiy voqealar va til taraqqiyoti ta'sir ko'rsatadi. O'zbek tilshunosligida arab va forsha unsurlarning o'zlashtirilishi leksikani boyitdi, shaxs va joy nomlarining rang-barang bo'lishiga xizmat qildi. Xuddi shunday, ingliz pretsedent nomlari vaqt o'tishi bilan lotin, frantsuz va german tillari ta'sirini o'z ichiga olgan holda

¹¹ Tayirovna, A. S. (2023). LINGUOCULTURAL RESEARCH OF THE CONCEPT "EDUCATION" IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. *European International Journal of Pedagogics*, 3(03), 11-15.

rivojlandi. Ismlarning etimologiyasi lingvistik landshaftlarni shakllantirgan madaniy almashinuvlar, migratsiya va istilolar haqida tushuncha beradi.

O'zbek pretsedent nomlariga ko'p madaniyatli ta'sirlar mintaqadagi turli etnik va til guruhlarining tarixiy almashinuvi va aralashishini ham aks ettiradi. Natijada o'zbek nomlari o'zbek xalqining murakkab va boy merosini aks ettiruvchi lisoniy elementlarning uyg'unligini namoyon etadi.

O'zbek tilida *madaniy bayramlar, diniy bayramlar, an'anaviy voqealar* va tarixiy bosqichlardan ilhomlanib, oldingi nomlarga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Mana bir nechta misollar:

Navro'z bilan bog'liq ismlar: - *Navro'zbek:* O'zbekistonda nishonlanadigan "Navro'z"ni, forscha Yangi yilni "o'zbek" bilan birlashtirib, madaniy o'ziga xoslikni aks ettiruvchi nom. - *Bahrom:* "Omad" yoki "farovonlik" ma'nosi, Navro'zning ijobiy ruhi bilan bog'liq ism.

Islom bayramlari: - *Layli:* Muborak Ramazon oyida muhim voqea bo'lgan Qadr kechasi Laylatul Qadr dan ilhomlangan ism. - *Ismoil:* Islomiy ahamiyatga ega bo'lgan, payg'ambar bilan bog'liq bo'lgan, ko'pincha diniy bayramlarda tanlangan ism.

Mustaqillik bayrami va tarixiy shaxslar: - *Islom Karimov:* O'zbekistonning birinchi prezidenti Islom Karimovning nom qo'yish amaliyotiga ta'sirini aks ettirish. - *Mustaqillik:* "Mustaqillik" ma'nosi, O'zbekiston mustaqilligini nishonlash uchun tanlangan nom.

Xalq an'analari: - *Dilfuza:* "dil" (yurak) va "fuza" (mo'llik)ni o'zida mujassam etgan nom bo'lib, o'zbek madaniyatida nishonlanadigan ijobiy fazilatlarni aks ettiradi.

- *Bahromjon:* "bahrom" (omad) so'zini "-jon" mehr qo'shimchasi bilan birlashtirgan ism.

Madaniy meros: - *Amir Temur:* O‘zbek tarixining ko‘zga ko‘ringan arbobi Amir Temur (Temur)ning tarixiy merosini aks ettirish. - *Feruza:* O‘zbekistonda madaniy ahamiyatga ega bo‘lgan an‘anaviy qimmatbaho tosh turkuazdan ilhomlangan ism.

O‘zbek tilshunosligida pretsedent otlarni o‘rganish tarixiy taraqqiyot, lingvistik xususiyatlar va nom qo‘yish amaliyoti bilan bog‘liq kontekst omillari haqida qimmatli ma‘lumotlar beradi. Ko‘chmanchi qabilalar, islom urf-odatlar va oila nasl-nasabining ta‘siri o‘zbek nomlash an‘analarining boy gobelenini shakllantirgan.

Ingliz va o‘zbek tillarida nom qo‘yish amaliyoti dinamik va davom etayotgan madaniy almashinuvlar, globallashuv va migratsiya natijasida rivojlanishda davom etishini tan olish muhimdir. Jamiyatlar o‘zaro bog‘liqlik kuchayib borayotgani sari ko‘p jamiyatlarning ta‘siri kuchayadi. Konventsionalarni nomlash bo‘yicha madaniyatshunoslik ikkala tilning leksikasini va madaniy amaliyotini shakllantirishda davom etadi.¹² Ushbu davom etayotgan evolyutsiya ko‘p madaniyatli ta‘sirlarning til va nomlash an‘analariga doimiy ta‘siridan dalolat beradi.

Pretsedant otlar madaniy me‘yorlar va qadriyatlarni qanday aks ettirishini o‘rganar ekanmiz

Madaniy ramz: Pretsedent otlar ko‘pincha madaniy qadriyatlar va me‘yorlarni o‘zida mujassamlashtirgan lingvistik belgilar vazifasini bajaradi. Masalan, "*Amerika orzusi*" yoki "*Fransuz inqilobi*" kabi atamalar kengroq ijtimoiy intilishlarni yoki tarixiy qo‘zg‘olonlarni o‘zida mujassam etgan.

Kollektiv xotira va identifikatsiya: Bu otlar umumiy xotirani qurishga hissa qo‘shadi, umumiy tajribani ifodalaydi va madaniy o‘ziga xoslikni

¹² Саидов Ё., Умурова Х. Лингвокультурологик тадқиқотлар методологияси // Наманган давлат университети илмий ахборотномаси. –Наманган: 2020. –Б. 297-304.

shakllantiradi. "*Holokost*" yoki "*Magna Karta*" nafaqat tarixiy voqealarni uyg'otadi, balki chuqur madaniy ahamiyatga ega.

Ijtimoiy tuzilmalar va ideallar: Pretsedent otlar jamiyatning muvaffaqiyat, adolat yoki axloq haqidagi tasavvurini belgilaydigan ijtimoiy tuzilmalar va ideallarni o'zida mujassam etgan. "*Feminizm*" yoki "*Fuqarolik huquqlari harakati*" kabi atamalar jamiyatning tenglik va adolatga intilishlarini qamrab oladi.

Til madaniyat ko'zgusi sifatida: Pretsedent otlarning evolyutsiyasi vaqt o'tishi bilan madaniy paradigmalarning o'zgarishini aks ettiradi. Tildan foydalanishdagi o'zgarishlar, masalan, "*barqarorlik*" yoki "*uyg'onish*" kabi atamalarning kiritilishi zamonaviy madaniy tashvish va qadriyatlarni aks ettiradi.

Adabiyotda hikoya qurilishi: Adabiyotda mualliflar madaniy me'yorlarni aks ettiruvchi rivoyatlarni qurish uchun pretsedent otlarni strategik tarzda qo'llaydilar. "*Vizantiya*" yoki "*Gotik*" kabi atamalardan foydalanish muayyan madaniy kontekstlarni va estetik imtiyozlarni bildirishi mumkin.

Efemer va rivojlanayotgan ma'nolar: Pretsedent otlarning ma'nolari o'zgaruvchan ijtimoiy qadriyatlarga moslashib, madaniy evolyutsiyaga duchor bo'ladi. "*Ozodlik*" yoki "*Taraqqiyot*" kabi atamalarning qayta talqin qilinishi vaqt o'tishi bilan madaniy istiqbollardagi o'zgarishlarni aks ettiradi.

Siyosiy va tarixiy ma'nolar: Pretsedent otlar ko'pincha muayyan davrlar bilan bog'liq qadriyatlarni o'zida mujassam etgan siyosiy va tarixiy ma'noga ega. "*Sovuq urush*" yoki "*Aparteid*" ismlar tarixiy va siyosiy mafkuralarni qamrab oladigan misollardir.

Aslini olganda, pretsedent otlar madaniy me'yorlar va qadriyatlarni kristallashtiradigan lingvistik tomirlar vazifasini bajaradi. Ular jamiyatning kollektiv ongini, uning tarixiy sayohatini va uning o'ziga xosligini

shakllantiradigan ideallarni tahlil qilish uchun lingvistik ob'ektivni taqdim etadi.¹³ O'zbek va ingliz tilshunosligi o'rtasidagi tafovutlarga qaramay, ikkala madaniyat ham madaniyatning pretsedent nomlarga chuqur ta'sirini ko'rsatadi. O'zbek ismlarini qo'yishda oila a'zolari va diniy mansublikka urg'u berilgan bo'lsa, inglizcha nom qo'yish amaliyoti xilma-xilligi va tarixiy murakkabligi bilan ajralib turadi. Shunga qaramay, pretsedent nomlarga berilgan ijtimoiy-madaniy ahamiyat universal bo'lib qolmoqda, bu madaniyatning lingvistik tasvir va o'ziga xoslik qurilishiga doimiy ta'sirini ta'kidlaydi.

Madaniyatning pretsedent nomlarga ta'siri til chegaralaridan oshib, o'zbek va ingliz jamiyatlarida nomlanish qoidalari va o'ziga xoslik shakllanishini shakllantiradi. Pretsedent nomlarning ijtimoiy-madaniy ahamiyatini anglash orqali biz til, madaniyat va o'zlikni anglash murakkabliklarini chuqurroq tushunamiz. Oldinga qarab, nomlash amaliyoti dinamikasi bo'yicha keyingi tadqiqotlar madaniy xilma-xillik va til merosiga bo'lgan munosabatimizni boyitishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ruzikulovna, A. D. (2020). Linguocultural and linguopoetic study of the precedent names in Uzbek language. *ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies*, 9(9), 45-54.
2. Saydaliyeva, M. B. K. (2021). Use of precedent names in Uzbek art journalism. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(10), 1658-1663.
3. Mirzatillayevich, R. S., & Zokirjonogli, A. N. (2021). Precedent names in the artistic text as allusive names. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(8), 46-52.

¹³ Рихсиева Г. Лингвопоэтик тадқиқ асослари бўйича мулоҳазалар // Ўзбек тили ва адабиёти. –Т.: 2003. – Б. 84-86.

4. Tayirovna, A. S. (2023). LINGUOCULTURAL RESEARCH OF THE CONCEPT “EDUCATION” IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. *European International Journal of Pedagogics*, 3(03), 11-15.

5. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного. - М.: Наука, 1973. – 35 с.

ALTERNATIVE ANALYSIS OF ENGLISH PROVERBS AND APHORISMS IN UZBEK

Narzullayeva Firuza Olimovna

senior teacher, Department of English literature and translation studies,

BukhSU, PhD

Asadov Alisher Bahadirovich

second-year master's student of BukhSU Comparative Linguistics,

Linguistic Translation Studies

Introduction to Proverbs and Aphorisms: Proverbs and aphorisms, succinct expressions of wisdom or advice, have long been an integral part of human communication across cultures and languages. They encapsulate the collective wisdom of societies, offering insights into shared values, beliefs, and experiences. In English language and literature, proverbs and aphorisms are pervasive, often passed down through generations and woven into the fabric of everyday speech. From Benjamin Franklin's famous aphorisms to Shakespeare's timeless proverbs, these concise phrases serve as memorable guides for navigating life's complexities.

Translation Challenges: Translating English proverbs and aphorisms into Uzbek presents a myriad of challenges due to linguistic and cultural differences between the two languages. Firstly, the idiomatic nature of many English expressions often poses difficulties in finding equivalent equivalents in Uzbek, which may lack direct parallels. Additionally, nuances in syntax, word choice, and cultural connotations can complicate the translation process. For instance,